

Kai kurie jaunuolių altruizmo internalizacijos būklės bruožai

Saulius Lileikis

Socialinių mokslų (edukologijos) daktaras
Lietuvos jūreivystės kolegijos docentas
Lietuvių katalikų mokslo akademijos narys
Vyturio g. 7-14, LT-95188 Klaipėda
Tel. (8 652) 08 10 6
El. paštas: sauliuslil@yahoo.de

Straipsnyje remiantis empiriniais tyrimais Lietuvos mastu atskleidžiami kai kurie jaunuolių altruizmo internalizacijos būklės bruožai. Taikant diagnostinį trijų – aukštos, vidutinės, žemos – altruizmo pakopų pjūvį pagal dorinės pozicijos struktūros komponentus analizuojama, kaip jaunuoliai supranta altruizmo esmę, suvokia jo prasmę; kaip jie vertina savo altruistinius išgyvenimus, siekius ir altruistinį savo elgesį.

Pagrindiniai žodžiai: jaunuoliai, altruizmas, internalizacija, dorinė pozicija.

Mokslinė tyrimo problema

Kiekvienoje vertybių perkainojimo epochoje ir naujų gyvenimo iššūkių sąlygomis visuomenės konsolidacijai, taikiam piliečių sambūviui, demokratinio bendravimo ir konstruktyvaus bendradarbiavimo plėtrai pirmiausia reikia dvasingo, socialaus žmogaus, būtent savo dvasingumą ir socialumą skleidžiančios altruistinės asmenybės. Altruizmu pasireiškiantis dvasinis asmenybės pradas šiulaikinėje pedagogikoje laikomas įgimtu (Jovaiša, 1998). Altruizmo ugdymą ypač aktualizuoja edukologijos mokslininkai: J. D. Rayner (2003), O. Tijūnėlienė (2003), B. Bitinas (2004), B. Grom (2004), E. Martišauskienė (2004), V. Aramavičiūtė (2005), J. Podgórecki (2005) ir kt.

Užsienio mokslininkai, analizuodami altruistinio ugdymą, daugiausia dėmesio teikia empatijai,

kuri dažnai laikoma pagrindiniu endogeniniu altruizmo ugdymo veiksmu (Ostermann, 2000; Liedtke, 2003 ir kt.). Nustatyta, kad žmogaus motyvacijos daugiausia yra ne įgimtos, o išmoktos. Todėl agresyvus ar empatiškas elgesys rodo, kaip žmogus augo, ir kurias vertybes puoselėja sociokultūrinė aplinka, kurioje jis gyvena (Rayner, 2003). Kitų mokslininkų tyrimai atskleidė, kad daugiausia jaunuolių empatiškumo ir dalijimosi su kitais kultūrą ugdo emociniai jų išgyvenimai, jie respektuojami ir vertinami vaikų darželyje, mokykloje, kaimynystėje, bendruomenėje, tačiau pirmiausia – šeimoje (Palentienė, Hurrelmann, 1998; Feller, Teichmann, 2004). B. Gromo (2004) teigimu, daugiau kaip 34 000 jaunuolių apklausa JAV parodė, kad socialines jų nuostatas ir prosocialų elgesį pozityviai veikia religinis tikėjimas. Su Bažnyčia turintys ryšių jaunuoliai dažniau rei-

kia altruizmą. Masinės kultūros ir žiniasklaidos reikšmingumo ugdant altruistą tyrimų nustatyta, kad vaikų ir jaunuolių altruizmo ugdymą ir jų socializaciją ypač trikdo negatyvi žiniasklaidos ir apskritai masinės kultūros įtaka (Schwarte, 2003). Taigi tikslinga mokyti jaunimą atsirinkti, ką būtų prasminga patirti, nes kiekvienas santykis palieka neišdildomą asmenybės žymę. Pažymėtina, kad altruizmo ugdymo tyrimai pasaulyje dideliu populiarumu nepasižymi.

Lietuvoje empiriniais tyrimais priartėta prie altruisto ugdymo: pateikta bendra altruizmo ugdymo duomenų apžvalga (Bitinas, 2004); išnagrinėta paauglių sąveikos su dvasinėmis vertybėmis, iš jų ir su altruizmu, specifika (Martišauskienė, 2000, 2004); atskleistos jaunuolių dvasingumo raiškos tendencijos; ištirtas jaunuolių požiūris į altruizmą tarp bazinių ir instrumentinių vertybių, altruistinių jų emocijų pripažinimo lygis, jaunuolių požiūris į praktinį vertybių įkūnijimą (Aramavičiūtė, 1998, 2003, 2005). Iš dalies altruizmą aprėpiančių jaunimo dvasingumo raiškos tendencijų sistemą tikslinga praturtinti kiek išsamesne jaunuolių altruizmo internalizacijos būklės (lyties, klasės ir gyvenamosios vietos aspektais) analize, atskleidžiant kai kurias jos bruožus.

Tyrimo objektas – jaunuolių altruizmo internalizacijos būklė.

Tyrimo tikslas – atskleisti kai kurias jaunuolių altruizmo internalizacijos būklės bruožus jų lyties, klasės ir gyvenamosios vietos aspektais.

Tyrimo uždaviniai:

1. Ištirti jaunuolių savo altruizmo vertinimą jo esmės ir prasmės suvokimo aspektais.
2. Išanalizuoti altruistinių jų išgyvenimų būklę.
3. Nustatyti jaunuolių altruistinių siekių ir altruistinio elgesio tendencijas.

Tyrimas grindžiamas **metodologinėmis idealistinės ir neotomistinės pedagogikos nuostatomis**. *Idealizmas* pabrėžia žmogaus dvasinio prado primatą, dvasinę jo prigimtį. Pagrindiniai idealistinės pedagogikos principai ugdymo pagrindu laiko ugdytinio savirealizaciją. Ugdytojo paskirtis – atskleisti dvasines ugdytinio galias ir visokeriopa skatinti altruistinę jų plėtotę. *Neotomizmas* pirmenybę teikia personalizmui, taip pat pabrėžia dvasinį žmogaus pradą, dvasinę jo prigimtį ir paskirtį, iškelia žmogų virš kasdienybės ir tuo teikia pagrindą altruizmui puoselėti. Pagal minėtas nuostatas prioritetinė ugdytojo funkcija yra dvasinių ugdytinio galių atskleidimas; altruizmo, prosocialios asmens orientacijos puoselėjimas, altruizmą traktuojant kaip dvasingumo reprezentantą ir ugdytiną prigimtinę nesavanaudiškumo galią.

Pagal hodegetikai įprastą *kognityvaus, emocinio ir praktinio* vertybių internalizacijos lygmenų sistemą formuluojami penkis dorinės pozicijos struktūros (Aramavičiūtė, 1997) komponentus atitinkantys **altruizmo internalizacijos lygmenys ir jų kriterijai**:

- altruizmo esmės supratimas (žinios apie altruizmą, jų išsamumas, altruizmo netapatinimas su visišku savęs išsižadėjimu);
- altruizmo prasmės, jo svarbos gyvenime suvokimas (požiūrio į altruizmą pozityvumas);
- pozityvūs altruistiniai išgyvenimai, kurie padeda įprasminginti altruizmą ir siekti jį įgyvendinti (patyrus auklėjamąjį statusą turinti malonumą, reikalingumo kitam jausmą, nesavanaudiškai padedant kitiems);
- siekiai, ryžtas altruistiškai elgtis (altruistinės saviraiškos norai);
- altruistinis elgesys (visuomenei naudinga veikla, neatlygintina pagalba kitiems).

Tyrimo tipas – empirinis-diagnostinis, kiekybinis, trumpalaikis.

Tyrimo metodai: anketinė apklausa, statistinė analizė (aprašomoji statistika), lyginimas, sintezė.

Iš dalies remiantis B. Bitino (2002) teikiama *artimos idealiai, pakankamos, nepatvarios, negatyvios* dorinėmis pozicijomis altruizmo–egoizmo atžvilgiu, altruizmo internalizacijos lygmenims nustatyti skiriamos trys santykiškai pavadintos jaunuolių altruizmo pakopos: *žema, vidutinė, aukšta*. Minėtos pakopos nustatytos pasitelkiant Likerto skales tyrimui parengtoje anketoje.

Anketos projektas grįstas T. Lirio (Лири) (1996) tarpasmeninių santykių diagnostavimo testu ir O. F. Potiomkinos (О. Ф. Потемкина) (2001) su altruizmu susijusių socialinių-psichologinių nuostatų tyrimo klausimynu.

Tyrimo dalyviai turėjo įvertinti savo altruizmą trijų balų Likerto skalėje, pavyzdžiui, 1 = „nesutinku“; 2 = „iš dalies sutinku“; 3 = „sutinku“, t. y. jie turėjo pakopų požiūriu įvertinti savo altruizmo internalizacijos lygmenis apibūdinančius teiginius minėtoje skalėje. To pagrindu, pavyzdžiui, anketos pirmos grupės aštuoni klausimai-teiginiai laikomi Likerto skalės modeliu, kur kiekvieno respondento įvertis skalėje nustatomas sudėjus jo atsakymų į visus aštuonis klausimus variantus. Kadangi atsakymų variantų suma gali varijuoti nuo 8 iki 24, šią amplitudę galima suskaidyti į *tris intervalus, kuriems suteikiamas atitinkamas pavadinimas:*

- *žema* žinių apie altruizmą pakopa: bendra reikšmė nuo 8 iki 12;
- *vidutinė* – nuo 13 iki 19;
- *aukšta* – nuo 20 iki 24, kuri laikoma adekvačios altruizmo internalizacijos būklės rodikliu.

Remiantis tokia triada kaip diagnostiniu pjūviu, analogiškai buvo tiriami ir kiti altruizmo internalizacijos lygmenis atitinkantys do-

rinės pozicijos komponentai 102jų anketos klausimų-teiginių grupėse.

Statistinė tyrimo imtis. Jaunuolių, t. y. XI–XII klasių moksleivių (atitinkančių vidurinės mokyklos pakopą ir ankstyvosios jaunystės amžiaus grupę), altruizmo ugdymo tyrimo bazėmis atsitiktinės atrankos metodu pasirinktos trijų Lietuvos *didmiesčių* (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos) ir apskrities bei rajono centrų (*miestų* – Marijampolės ir Telšių) *lietuvių bendrojo lavinimo mokyklos:*

- iš Vilniaus m. vidurinių mokyklų ir gimnazijų buvo atrinktos penkios lietuvių mokyklos: „Juventos“, A. Vienuolio gimnazijos; Pilaitės, Radvilų, „Ryto“ vidurinės mokyklos;
- Kauno m. – P. Vileišio, Pilėnų, „Ažuolo“, Vaižganto vidurinės mokyklos;
- Klaipėdos m. – „Vėtrungės“, Vytauto Didžiojo gimnazijos; „Aukuro“, „Vyturio“, „Žemynos“ vidurinės mokyklos;
- Marijampolės m. – Rygiškių Jono gimnazija; R. Stankevičiaus, „Ryto“, 6-oji vidurinės mokyklos;
- Telšių m. – V. Borisevičiaus katalikiškoji, Žemaitės gimnazijos; „Ateities“, „Atžalyno“, „Germanto“, „Kranto“ vidurinės mokyklos.

Buvo anketuota: 431 respondentas didmiesčiuose ir 420 respondentų – apskrities ir rajono centruose (miestuose). Iš viso 851 respondentas. Eliminavus 48-ias nekrupščiai atsakytas anketas, liko 803 anketos. Tai sudaro reprezentatyvios tyrimo dalyvių statistinės imties rodiklį. Teigiama, kad jau 600–700 vienetų statistinė imtis pakankamai patikimai atstovauja visai generalinei aibei, t. y. didesnės imties pagrindu apskaičiuoti dažniai nedaug tikslesni (Bitinas, 1998). 44 proc. vienuoliktokų ir 55 proc. dvyliktojų apklausta didmiesčiuose, 56 proc. vienuoliktokų ir 45 proc. dvyliktojų – miestuose. Didmiesčiuose apklausta 60 proc. vaikinių ir 44 proc.

merginų, miestuose – 40 proc. vaikinų ir 56 proc. merginų. Iš viso tyrime dalyvavo 35 proc. vaikinų ir 65 proc. merginų.

Gauti duomenys apdoroti naudojant kompiuterinį socialinių mokslų statistikos duomenų apdorojimo paketą (SPSS 12.0 / Windows / KU).

Tyrimo rezultatai

Siekiant apibūdinti jaunuolių altruizmo interakcijos būklę pagal lytį, klasę ir gyvenamąją vietą, tyrimo duomenys nuosekliai teikiami pagal minėtos dorinės pozicijos struktūros komponentus:

- žinios apie altruizmą,
- požiūris į jo prasmę,
- altruistiniai išgyvenimai,
- ryžtas altruistiškai elgtis,
- altruistinis elgesys.

1. Jaunuolių savo altruizmo vertinimai pagal jo esmės ir prasmės suvokimą

Tiriant *žinias apie altruizmą* lyties požiūriu nustatyta, kad aukšta altruizmo esmės supratimo pakopa būdinga ketvirtadaliui (26 proc.) vaikinų ir beveik pusei (49 proc.) merginų. Šie jaunuoliai altruizmą suvokia kaip *gyvenimo ne tik dėl savęs, bet ir dėl kitų* vertybę, nesilaiko kraštutinės, kategoriškos visiško savęs išsižadėjimo pozicijos. Tačiau apskritai vyrauja vidutinė abiejų lyčių respondentų žinių apie altruizmą pakopa.

Klasės požiūriu išryškėjo, jog vienuoliktokai geriau supranta altruizmo esmę nei dvyliktokai, tačiau didesnei daliai pastarųjų ir kiek daugiau nei pusei vienuoliktokų būdinga vidutinė altruizmo esmės supratimo pakopa.

Analizuojant žinių apie altruizmą būklę gyvenamosios vietos požiūriu nustatyta, kad beveik pusės (46 proc.) didmiesčiuose gyvenan-

čių respondentų žinių apie altruizmą pakopa yra aukštesnė nei gyvenančių miestuose (36 proc.). Tačiau dominuoja vidutinė altruizmo esmės supratimo pakopa, kuri būdinga daugiau nei pusei abiejų kategorijų (54 proc. didmiesčių ir 62 proc. miestų) jaunuolių. Pažymėtina, kad jaunuoliai nėra išsamiai susipažinę su altruizmo sąvoka, dalis jų apie altruizmą nėra girdėję, kai kurie altruizmą tapatina su geru ar net silpnu žmogumi.

Apibendrinant žinių apie altruizmą būklės tyrimo duomenis, galima pagrįstai konstatuoti, kad vyrauja vidutinė altruizmo esmės supratimo pakopa lyties, klasės ir gyvenamosios vietos aspektais.

Ištyrus jaunuolių *požiūrio į altruizmą* būklę, t. y. kaip respondentai suvokia altruizmo prasmę, jo svarbą, ar jaunuoliai yra pozityviai nusiteikę altruizmo atžvilgiu, lyties požiūriu galima konstatuoti, kad ryškiai išsiskiria teigiamas merginų požiūris į altruizmą – daugumai (net 73 proc.) merginų būdinga aukšta požiūrio į altruizmo prasmę pakopa. Vaikinų grupėje vyrauja tik vidutinė altruizmo prasmės suvokimo pakopa. Vadinasi, merginos abiejų lyčių kontekste palankiau vertina altruizmą, turi geresnį požiūrį į jo prasmę, geriau suvokia altruizmo svarbą socialiniame gyvenime. Pažymėtina, kad, nepaisant to, jog jaunuoliai su altruizmo sąvoka nėra išsamiai susipažinę, jie altruizmą pakankamai vertina (anketuojuojant dažnai reikėjo paaiškinti respondentams altruizmo sąvoką, po paaiškinimo jie tuoj jį atitinkamai įvertindavo).

Analizuojant tyrimo dalyvių požiūrio į altruizmo prasmę klasės požiūriu nustatyta, kad vienuoliktokai (65 proc.) kiek geriau vertina altruizmą nei dvyliktokai (62 proc.), kurie, būdami vyresni ir intensyviau mąstydami apie tolesnio savo gyvenimo kryptį, matyt, kritiškiau vertina ir altruizmo, kaip galbūt *gyvenimo ne*

tik dėl savęs, bet ir (o ne tik) dėl kitų, vertybę. Vis dėlto tendencija yra aiški: daugiau nei pusės abiejų grupių respondentų požiūrio į altruizmo prasmę pakopa – aukšta.

Gyvenamosios vietos atžvilgiu konstatuotas ryškus didmiesčiuose ir miestuose gyvenančių jaunuolių požiūrio į altruizmo prasmę skirtumas. Vis dėlto, nors ir nustatyta, kad miestų (70 proc.) respondentai altruizmą vertina geriau nei didmiesčių (57 proc.), tačiau abiejose tyrimo dalyvių grupėse dominuoja aukšta požiūrio į altruizmo prasmę pakopa. Pažymėtina, kad jaunuoliai savo šeimose ir mokyklose su altruizmo sąvoka paprastai nesusipažįsta, tačiau daugeliu atvejų turi pozityvų požiūrį į jį.

Apibendrinant respondentų požiūrio į altruizmo prasmę ankstyvojoje jaunystėje tyrimo duomenis, galima pagrįstai teigti, kad nors merginos geriau vertina altruizmą nei vaikinai, tačiau apskritai vyrauja teigiamas jaunuolių altruizmo prasmės vertinimas.

2. Jaunuolių altruistinių išgyvenimų būklė

Tiriant *altruistinių išgyvenimų* būklę pagal lytį nustatyta, kad daugiau nei pusės (53 proc.) merginų altruistinių išgyvenimų, t. y. pozityvių jausmų patirties, pakopa yra aukšta, o daugiau nei pusės (61 proc.) vaikinių – vidutinė. Vadinas, galima įžvelgti, kad merginos kiek labiau patiria pozityvių altruistinių išgyvenimų. Galbūt jos turėjo daugiau galimybių gyvenime nesavanaudiškai padėti kitiems, pasirūpinti, pasijusti reikalingomis, išgyventi su altruistine saviraiška susijusį malonumą.

Klasės požiūriu ryškių skirtumų abiejose respondentų grupėse neužfiksuota. Vis dėlto kiek geriau savo altruistinių išgyvenimų patirtį vertina vienuoliktokai.

Gyvenamosios vietos požiūriu ryškių altruistinių išgyvenimų būklės skirtumų abiejose respondentų grupėse taip pat neužfiksuota. Kiek geriau pozityvių altruistinių savo išgyvenimų patirtį vertina didmiesčiuose gyvenantys jaunuoliai.

Apibendrinant altruistinių išgyvenimų tyrimo duomenis, galima pagrįstai konstatuoti, kad minėtose respondentų grupėse vyrauja vidutinė ir aukšta emocinių išgyvenimų pakopos. Merginų pozityvių altruistinių jausmų patirtis – kiek geresnė, jos labiau patiria su altruistine saviraiška susijusį malonumą, reikalingumo kitam jausmą. Tolesniais tyrimais būtų prasminga tirti tokių rezultatų priežastis, įvertinant ir psichologines lyčių skirtynes.

3. Jaunuolių altruistinių siekių ir altruistinio jų elgesio tendencijos

Analizuojant jaunuolių *altruistinių siekių*, ryžto altruistiškai elgtis būklę lyties požiūriu nustatyta, kad merginoms (71 proc.) labiau nei vaikinams (49 proc.) būdinga aukšta ryžto altruistiškai elgtis pakopa. Kadangi merginos daugiau patiria pozityvių su altruizmu susijusių jausmų, todėl, matyt, natūraliai jos ir labiau norėtų altruistiškai elgtis.

Klasės požiūriu galima konstatuoti, kad ir vienuoliktų, ir dvyliktų klasių respondentų vertinimų pagrindu vyrauja aukšta ryžto altruistiškai elgtis pakopa, kuri būdinga daugiau nei pusei vienuoliktokų (67 proc.) ir dvyliktokų (60 proc.).

Tiriant respondentų ryžto altruistiškai elgtis būklę gyvenamosios jų vietos požiūriu, nustatyta, kad abiejų minėtų kategorijų grupėse dominuoja aukšta ryžto altruistiškai elgtis pakopa, kuri būdinga daugiau nei pusei didmiesčiuose (63 proc.) ir miestuose (65 proc.) gyvenančių jaunuolių.

Lentelė. Jaunuolių altruizmo internalizacijos būklės tendencijos

	Altruizmo internalizacijos lygmenys				
	AUKŠTA PAKOPA (%)				
	KOGNITYVUS		EMOCINIS		PRAKTINIS
	Dorinės pozicijos struktūros komponentai				
KATEGORIJOS	Žinios apie altruizmą	Pozityvus požiūris į altruizmą	Altruistiniai išgyvenimai	Siekiai altruistiškai elgtis	Altruistinis elgesys
Merginos	49	73	53	71	–
Vaikinai	26	–	–	49	–
Vienuoliktokai	–	65	–	67	–
Dvyliktokai	–	62	–	60	–
Didmiesčių respondentai	–	57	–	63	–
Miestų respondentai	–	70	–	65	–

Apibendrinant respondentų ryžto altruistiškai elgtis tyrimo duomenis, galima pagrįstai teigti, kad klasės, gyvenamosios vietos aspektais ir merginoms būdinga aukšta ryžto altruistiškai elgtis pakopa. Taigi išryškėjo, kad kiek didesnė respondentų dalis norėtų altruistiškai save išreikšti gyvenime.

Tiriant *altruistinio elgesio* būklę lyties požiūriu nustatyta, kad abiejose respondentų grupėse vyrauja vidutinė minėto elgesio pakopa, kuri yra būdinga daugumai (74 proc.) vaikinių ir (78 proc.) merginų. Pažymėtina, kad altruistinis elgesys buvo matuojamas ir paties elgesio, ir dalyvavimo altruistinėje veikloje faktų aspektais, siekiant pagrįsčiau apibūdinti altruistinio jaunuolių elgesio būklę.

Klasės požiūriu ryškių skirtumų neužfiksuota – nustatyta, kad vyrauja vidutinė altruistinio jaunuolių elgesio pakopa.

Jaunuolių gyvenamosios vietos požiūriu taip pat konstatuota vyraujanti vidutinės altruistinio jų elgesio pakopos abiejose tyrimo dalyvių grupėse tendencija.

Apibendrinant altruistinio respondentų elgesio tyrimo duomenis, galima pagrįstai teigti, kad lyties, klasės, gyvenamosios vietos požiūriu dominuoja vidutinė altruistinio jaunuolių

elgesio pakopa, respondentams nebūdinga reguliarus dalyvavimas visuomenei naudingoje veikloje, neatlygintinos pagalbos kitiems teikimas.

Kai kurios svarbesnės jaunuolių altruizmo internalizacijos būklės tendencijos atskleidžiamos lentelėje.

Kaip nurodyta lentelėje, jaunuoliams daugiausia būdinga aukšta altruistinių siekių pakopa. Kiek mažesnei jų daliai – pozityvus požiūris į altruizmo prasmę. Nustatyta, kad respondentų žinios apie altruizmą yra gana skurdžios, pozityvūs altruistiniai išgyvenimai būdingesni merginoms. Problemiškiausia situacija atskleista altruistinio elgesio komponento – aukšta altruizmo internalizacijos būklės pakopa nebuvo fiksuota apskritai. Tuo remiantis galima teikti atitinkamas išvadas.

Išvados

Jaunuolių altruizmo internalizacijos būklę lyties, klasės, gyvenamosios vietos aspektais galima apibūdinti taip:

1. Lyties, klasės, gyvenamosios vietos aspektais vyrauja vidutinė jaunuolių altruizmo esmės supratimo pakopa. Tik nedaugelis jaunuolių

lių altruizmą suvokia kaip gyvenimo ne tik dėl savęs, bet ir dėl kitų vertybę, nesilaiko kraštutinės, kategoriškos visiško savęs išsižadėjimo pozicijos. Tačiau dauguma respondentų nėra išsamiai susipažinę su altruizmo sąvoka, dalis jų apie altruizmą nėra girdėję, kai kurie altruizmą tapatina su geru ar net silpnu žmogumi. Merginos altruizmo prasmę vertina geriau, tačiau apskritai dominuoja aukšta respondentų požiūrio į altruizmo svarbą gyvenime pakopa. Nors jaunuoliai savo šeimose ir mokykloje su altruizmo sąvoka paprastai nesusipažįsta, tačiau daugeliu atvejų jie turi pozityvų požiūrį į šią vertybę, jos raišką.

2. Apskritai vyrauja vidutinė ir aukšta abiejų lyčių jaunuolių altruistinių išgyvenimų pakopos. Merginų altruistinių išgyvenimų patirtis yra ryškesnė, jų pozityvių altruistinių jausmų patirtis – kiek geresnė, jos labiau patiria su altruistine saviraiška susijusį malonumą, reikalingumo kitam jausmą.

3. Daugumai respondentų klasės ir gyvenamosios vietos aspektais bei išskirtinai merginoms būdinga aukšta ryžto altruistiškai elgtis pakopa. Išryškėjo, kad kiek didesnė respondentų dalis norėtų altruistiškai save išreikšti gyvenime. Lyties, klasės, gyvenamosios vietos aspektais dominuoja vidutinė altruistinio jaunu-

lių elgesio pakopa, respondentams nebūdinga reguliarus dalyvavimas visuomenei naudingoje veikloje, neatlygintinos pagalbos kitiems teikimas. Nors tyrimų rezultatai priklauso nuo taikomų metodų, tačiau esminių jaunimo altruizmo raiškos skirtumų lyties, klasės, gyvenamosios vietos aspektais nebuvo fiksuota.

Kadangi ankstyvojoje jaunystėje dar galima padėti atsiskleisti dvasinei žmogaus prigimties dimensijai, ypač internalizuojant vertybes kognityviu lygmeniu (Aramavičiūtė, 2005), vadinasi, Lietuvos švietimo politikos strategams, pedagogikos mokslininkams ir praktikams būtų tikslinga orientuotis į altruizmo sklaidos tarp jaunimo ugdomasias technologijas kaip į vieną iš svarbiausių visuomenės konsolidavimo, taikaus ir demokratinio jos narių bendrabūvio plėtros priedaidų. Turėdamas galimybių, pavyzdžiui, papildomo ugdymo ar laisvalaikio metu dalyvauti savanorių organizacijų, karitatyvioje ir kitoje visuomenei naudingoje veikloje, jaunas žmogus galėtų išsamiau suvokti altruizmo esmę, pozityviau jį išgyventi, dažniau patirti reikalingumo kitam jausmą, kryptingiau įprasminti savo būtį, efektyviau siekti altruizmą, kaip socialiai vertingą saviraiškos formą, įkūnyti visuomeniniame gyvenime.

LITERATŪRA

Aramavičiūtė V. Dorovinis auklėjimas: tyrimų kryptis, prasmė, aktualumas // Lietuvos edukologija. Vilnius: Leidybos centras, 1997. P. 206–210.

Aramavičiūtė V. Aukštesniųjų klasių moksleivių dvasingumo raidos aspektai // Acta paedagogica Vilnensia, 1998, t. 5, p. 93–105.

Aramavičiūtė V. Kai kurie vyresniųjų mokinių identiteto bruožai // Acta paedagogica Vilnensia, 2003. t. 10, p. 114–122.

Aramavičiūtė V. Auklėjimas ir dvasinė asmenybės branda. Vilnius: Gimtasis žodis, 2005.

Bitinas B. Ugdymo tyrimų metodologija. Vilnius: Jošara, 1998.

Bitinas B. Pedagoginės diagnostikos pagrindai. Vilnius: Parama, 2002.

Bitinas B. Hodegetika. Auklėjimo teorija ir technologija. Vilnius: Kronta, 2004.

Feller M., Teichmann L. Altruismus und Hilfehandeln. Neubiberg: Universität-Verlag, 2004.

Grom B. Entwicklungsaufgaben im Jugendalter – Herausforderungen und Chancen religiöser Erziehung, 2004. [žiūrėta 2004-06-15]. Prieiga per internetą: <http://www.schulstiftung-freiburg.de/37-grom.htm>

Jovaiša L. Apie mūsų būtį. Jaunimui. Vilnius: Agora, 1998.

Liedtke M. Die anthropologische Bedeutung von Erziehung und Unterricht sowie die geschichtlichen Wurzeln des Bildungswesens, 2003. [žiūrėta 2004-03-11]. Prieiga per internetą: www.paedagogik.de

Martišauskienė E. Vyresniųjų paauglių dorinis tapsmas: prieclaidos, ypatumai, ugdymo linkmės // *Pedagogika*, 2000, t. 40, p. 34–41.

Martišauskienė E. Paauglių dvasingumas kaip pedagoginis reiškinys. Vilnius: VPU, 2004.

Ostermann A. Empathic und prosoziales Verhalten in einer Ellenbogengesellschaft? 2000. [žiūrėta 2004-01-15]. Prieiga per internetą: <http://www.learn-line.nrw.de>

Palentien Ch., Hurrelmann K. Veränderte Jugend – veränderte Formen der Beteiligung Jugendlicher // *Jugend, Erziehung, Gesellschaft*. Berlin: Luchterhand, 1998, s. 11–29.

Podgórecki J. Socialinė komunikacija mokytojams. Vilnius: VPU, 2005.

Rayner J. D. Frage nicht, was die Gesellschaft für Dich tun kann. Erziehung zu sozialer Kompetenz, 2003. [žiūrėta 2004-01-19]. Prieiga per internetą: <http://bildung.deutsche-bank.de>

Schwarte J. Moralisation und Gesellschaft // *Die Neue Ordnung*, 2003, t. 1, s. 2–12.

Tijūnčienė O. Būsimų mokytojų tautinės savimoneės ir europinio identiteto ugdymosi problema švietimo kaitos kontekste // *Tautinis ir religinis ugdymas bendrojo lavinimo mokykloje*. Šiauliai: VšĮ ŠU, 2003. P. 88–99.

Методика диагностики межличностных отношений Т. Лирн // *Альманах психологических тестов*. Москва: КСП, 1996. P. 345–353.

Методика диагностики социально-психологических установок личности в мотивационно-потребностной сфере О. Ф. Потемкиной // *Практическая психодиагностика. Методики и тесты*. Самара: Бахрах, 2001. P. 641–648.

SOME FEATURES OF YOUTH ALTRUISM INTERNALISATION STATE

Saulius Lileikis

Summary

First of all spiritual and social man is necessary in the epoch of reappraisal virtues and new challenges of live. Contemporary society needs good teachers, doctors, businessmen and etc. But society consolidation, peaceful human coexistence, democratic communication and constructive cooperation development needs altruistic person, personality. Such personality expresses own spirituality and sociability. Initial spiritual human origin is expressed by altruism. Initial spiritual human origin is treated in contemporary society as an inborn one.

Educology scientists (Rayner, 2003; Tijūnčienė, 2003; Bitinas, 2004; Grom, 2004; Martišauskienė, 2004; Aramavičiūtė, 2005; Podgórecki, 2005 and etc.) are actualising altruist's education. Foreign scientists analyze altruist's education and put stress to importance of the empathy. Empathy is keep often like main endogen factor of altruist's education (Ostermann, 2000; Liedtke, 2003 and etc.). It is maintain that, main part of human motivation is more learned, but not borne. Aggressive or empathic behavior shows, how human grow up and which values are typical for socio-culture environment where he lives (Rayner, 2003).

Researches of others scientists are discovered, that culture of youth empathy and handing over mostly educate their emotional experiences. Respect is important for youth in: preschool, school, neighborhood and community, but first of all – family (Palentien, Hurrelmann, 1998; Feller, Teichmann, 2004).

B. Grom (2004) maintained that religion positive influences social attitudes and altruistic behavior of youth. Youth, which have contact with Church, more express altruism. Researches of mass media culture influence discovered, that negative influence of that destruct altruist's education and socialization of youth (Schwarte, 2003). It is necessary to teach youth how to choose meaningful experience. Each relation puts indelible impression in personality. It should be pointed, that researches of altruism education are not popular in the world.

Empiric investigations only helped to get closer to altruist's education in Lithuania. The review of altruist's education data of general character was submitted (Bitinas, 2004), liaison of adolescents with spiritual values was analyzed (Martišauskienė, 2000, 2003, 2004), tendencies of spiritual expression were revealed; attitude of young people towards altruism

between basic and instrumental values, acknowledgement level of their altruistic emotions, attitude of young people towards practical implementation of values were investigated (Aramavičiūtė, 1998, 2003, 2005). It is expedient to enrich the tendency system of spirituality expression by analysis of youth altruism internalisation state, by discovering some features.

The research aim – to discover some features of youth altruism internalisation state by aspects of sex, class and leaving place. It was researched, did sex, class and leaving place have influence for altruism education of youth. It was discovered that just small part of youth understand the altruism as live not only for itself sake, but for others sake, not adhere extreme, full categorical position of self-sacrifice. It must be admitted that not all respondents completely connected with altruism definition. Biggest part of them did not hear about altruism. Another part equate altruism with good even weak person. Girls estimate sense of altruism better. It is dominate a high level of altruism importance in the life among respondents. On the one hand youth did not learn definition of altruism in the school and family often,

but on the other hand they have positive view at this value and its expression.

At all it is dominate average and high levels of altruism experiences of youth. Girls emotional experiences of altruism are better. Theirs positive feelings and experiences of altruism – little bit better. They feel pleasure connected with altruism expression often, it is important for girls to be necessary for another. The high level is among respondents especially for girls to behave altruistic by aspects of sex, class and leaving place. It was developed that a little bit part of respondents want to behave altruistic and by this way express their self. Average level of youth altruistic behavior is dominated by aspects of sex, class and leaving place. It is not natural regular taking part in public work and free aid for respondents. It was not fixed important distinctions of altruism features of youth by aspects of sex, class and leaving place. It is possible to help for youth to discover their spiritual dimension by cognitive level. It is necessary, that strategists of Lithuania education policy, scientists of education and practitioners should develop the technologies of altruism education.

Gauta 2006 12 10

Priimta 2006 12 29